

Gerard Kramer

Vergoten bloed, of een uitgegoten drinkbeker?

WoordStudie

Over de vertaling van Lukas 22:20

In dit artikel bestuderen we een interessant vertaalprobleem. Leest u eerst aandachtig de volgende weergaven van het slot van Lukas 22:20. Ze luiden als volgt:

- **SV** Deze drinkbeker *is* het nieuwe testament in Mijn bloed, hetwelk voor u vergoten wordt.
- **NBG'51** Deze drinkbeker is het nieuwe verbond in mijn bloed, die voor u uitgegoten wordt.
- **Voorhoeve 1966, Telos 1982 en Telos 2018** Deze drinkbeker is het nieuwe verbond in mijn bloed, dat voor u vergoten wordt.
- **Willibrordvertaling 1966** Deze beker is het Nieuwe Verbond in mijn bloed, dat voor u wordt vergoten.
- **Willibrord 1995** Deze beker is het nieuwe verbond door mijn bloed; hij wordt voor jullie leeggegoten.
- **Willibrordvertaling 2016** Deze beker is het Nieuwe Verbond in mijn bloed, dat voor jullie wordt vergoten.
- **HSV** Deze drinkbeker *is* het nieuwe testament in Mijn bloed, dat voor u vergoten wordt.

- **Naardense Bijbel** Deze drinkbeker is het nieuwe verbond door mijn bloed, dat voor u vergoten wordt.
- **NBV'04 en NBV'21** Deze beker, die voor jullie wordt uitgegoten, is het nieuwe verbond, dat door mijn bloed gesloten wordt.

Natuurlijk vallen er verschillen op, zoals in het gebruik van hoofdletters, of in de keuze voor verbond of testament, voor beker of drinkbeker. Maar het belangrijkste verschil lijkt mij het volgende. Ik laat het zien in de vorm van twee vragen:

1. Spreekt de Heer Jezus in Lukas 22:20 tot Zijn discipelen over *Zijn bloed, dat voor hen vergoten wordt*? De meeste Bijbelvertalingen kiezen hiervoor.
2. Of legt Hij hun uit dat *de beker voor hen uitgegoten wordt*? Deze laatste optie is terug te vinden in NBG'51, Willibrord 1995, NBV'04 en NBV'21.

Hoe kan zo'n ingrijpend verschil in vertaling ontstaan? Of is het een kwestie van verschillende handschriften? Toen iemand mij onlangs op dit verschil in vertaling wees, dacht ik direct aan een verschil in handschriften – maar dat blijkt niet het geval te zijn. Zowel de Textus Receptus als de tekst van Nestle-Aland gaan uit van dezelfde Griekse tekst.

De vertaling

Het is dus een probleem in de vertaling. Het tekstelement 'dat/die voor u uit- of vergoten wordt' is de weergave van het Griekse *to hyper humoon ekchunnomenon*. De vraag is: Waar hoort het bij? Het is een onzijdig tekstelement, en het is goed te weten dat in het Grieks de woorden 'bloed' en 'beker' allebei onzijdig zijn. Maar de naamval moet ook nog kloppen. En daar zit hem het probleem: 'dat/die voor u vergoten wordt' staat namelijk niet in de naamval van het woord *blood*¹ – zoals ik verwachtte – maar in de naamval van het woord *beker*²! Hebben al die vertalingen die uitgaan van 'mijn bloed, dat voor u vergoten wordt', het dan fout? Wat ook nog moet worden vermeld, is dat de woorden 'dat/die voor u uit- of vergoten wordt' weliswaar direct na 'in mijn bloed' staan, maar aan het einde van de zin – en

¹ Gr. *haimati* is een dativus, afhankelijk van het voorzetsel *en* ('in'), terwijl *to ... ekchunnomenon* een nominativus is, evenals *to potèrion*, 'de drinkbeker'.

² Gr. *potèrion* is hier een nominativus; het is het onderwerp van 'is'.

inderdaad in de naamval van ‘deze beker’, die aan het begin van de zin genoemd wordt.

Maar toch: grammaticaal is er niets in te brengen tegen de weergave van NBG’51, NBV’04 en NBV’21. Zij verbinden, keurig volgens de regels³, het onzijdige deelwoord met het onzijdige zelfstandig naamwoord, oftewel: zij laten ‘die uitgegoten wordt’ terugslaan op ‘deze beker’. Waarom doen die andere vertalingen dat dan niet? Kennen die vertalers hun grammatica niet? Hebben zij het dus allemaal mis?

De parallelplaatsen in Mattheüs en Markus

In een geval als dit is het nuttig te kijken naar de parallelplaatsen. Want het Nieuwe Testament bevat nog twee verslagen van de instelling van het avondmaal:

Mattheüs 26:28 ‘Want dit is mijn bloed van het <nieuwe> verbond, dat voor velen vergoten wordt tot vergeving van zonden’;

Markus 14:24 ‘Dit is mijn bloed, <dat> van het <nieuwe> verbond, dat voor velen vergoten wordt’.

Dit is in feite een verwijzing naar Jesaja 53:12, waar blijkt dat het gaat om het uitgieten of uitstorten van Zijn leven in de dood! Daaraan denken we bij het drinken van de beker.

In deze beide plaatsen in Mattheüs en Markus is ‘dat ... vergoten wordt’ de weergave van Gr. *to ekchunnomenon*. In beide gevallen kan dit tekstelement alleen maar met het woord ‘bloed’ worden verbonden. De beker is al eerder genoemd, en is ook grammaticaal buiten beeld.

³ In het Gr. horen een deelwoord en een zelfstandig naamwoord bij elkaar als ze overeenstemmen in geslacht, getal en naamval – aan alle drie de voorwaarden wordt hier voldaan.

En Lukas dan?

Hoe zit dat dan met de tekst van Lukas? Want als we Mattheüs en Markus lezen, zien we dat de Heer gesproken heeft over het *vergieten van bloed* en niet over het *uitgieten van een beker*. Is het misschien toch mogelijk ook Lukas' versie van de instelling van het avondmaal zo te vertalen, dat ook bij hem sprake is van het vergoten bloed? Ja, dat kan zeker, en dan moeten we zijn manier van schrijven beschouwen als een geval van grammaticaal niet correcte, maar inhoudelijk begrijpelijke manier van het combineren van woorden – een verschijnsel waaraan elke wetenschappelijke Griekse grammatica aandacht besteedt⁴, en dat juist in de schriftelijke weergave van *gesproken* teksten niet vreemd is – ook in het Nieuwe Testament komt het een aantal keren voor. Juist omdat Mattheüs en Markus zo duidelijk spreken over het *bloed* dat vergoten is, is het moeilijk voor te stellen dat Lukas de Heer iets anders heeft laten zeggen. En wat de beker betreft: de Heer heeft de discipelen niet gevraagd die *leeg te gieten*, zoals bij een plengoffer, maar er allen uit te *drinken* (Matth. 26:27) – en dat is precies wat zij ook gedaan hebben (Mark. 14:23).

⁴ Dit verschijnsel noemt men wel *incongruentie*. Zie hierover E. van Emde Boas, A. Rijksbaron, L. Huitink, M. de Bakker, *The Cambridge Grammar of Classical Greek*, Cambridge 2019, 322-327; F. Blass, A. Debrunner, F. Rehkopf, *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, Göttingen 1976, §136-137.